

RİZE'DE CUMHURİYET BAYRAMI'NIN YILDÖNÜMÜ KUTLAMALARI (1936 - 1941)*

Yrd. Doç. Dr. Gülşah KURT GÜVELOĞLU**

Öz

Bayramlar toplumun birlik ve beraberliğinin sağlandığı; milletlerin geçmişine duyduğu sevgi ve saygının ifade edildiği zamanlardır. Böyle zamanlarda milletin bir araya gelerek törenler düzenlediği ve bu şekilde ortak bir duygu etrafında toplanarak “milli birlik” hislerinin arttığı görülmektedir. Bayramların yıldönülerinde de aynı coşkuyu taze tutabilmek için kutlamalar yapılmış, törenler düzenlenmiştir. Bu tür yıldönümü kutlamaları yalnızca başkentte değil, vilayetlerde de kutlanmıştır. Bu çalışmada 1936-41 yılları arasında Cumhuriyet’in 13. yıldönümü kutlamalarından başlanarak 18. yıldönümü kutlamalarına kadar Rize vilayetinde yapılan tören ve etkinlikler Rize Vilayet Gazetesi’ndeki haberlerden yararlanılarak ortaya konulacaktır. Bu şekilde Rize vilayetinde Cumhuriyet Bayramı’nın yıldönümlerinin nasıl kutlandığı, kutlamaların halk üzerindeki etkileri incelenerek, halkın ve idarecilerin katılımının seviyesi gibi sorulara yanıt aranacaktır.

Anahtar kelimeler: Rize, Cumhuriyet Bayramı, Rize Vilayet Gazetesi.

Abstract Celebrations Held For Republic Day Anniversaries In Rize (1936-1941)

National days are the times when unity and solidarity are ensured in the society, and the love and respect a society has for their pasts are expressed. During such times, it is seen that the nation comes together and organizes ceremonies, thus the sense of “national unity” rises from the shared feelings. The anniversaries of the national days have also hosted many celebrations and ceremonies in order to keep the enthusiasm alive.

* Bu çalışma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi 2012.102.10.1 numaralı BAP kapsamında desteklenmiştir.

** Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

Such anniversaries have been celebrated not only in the capitals, but also in other provinces. This study will set forth the celebrations of the Republic Day anniversaries starting from the 13th to 18th between the years 1936 and 1941, and the related ceremonies and events held in Rize province, based on the news in Rize Vilayet Gazetesi, the local newspaper of Rize. Thus, the way the Republic Day anniversaries are celebrated, the effects of such celebrations on the people will be examined, and the answers to the question such as the people's and administrators' level of participating in such events will be researched.

Keywords: Rize, Republic Day, Newspaper.

Giriş

Türkiye’de resmi bayram denildiğinde akla ilk gelen hiç şüphesiz Cumhuriyet Bayramı’dır. 26 Ekim 1924 tarihli 986 numaralı kararname ile 29 Ekim’in özel bir programla kutlanmasına karar verilmiştir.¹

Bu şekilde 1924’ten itibaren Cumhuriyet’in ilanı bayram olarak kutlanmaya başlamıştır.² Bu bayramın kutlanması ile ilgili olarak “Cumhuriyet’in İlanına Müsadif 29 Ekim Gününün Milli Bayram Sayılması Hakkında Kanun” adıyla bir kanun hazırlanmış ve 23 Nisan 1925’te yürürlüğe girmiştir.³

Bu kanunla birlikte resmen milletin bağımsızlığının sağlandığı bu önemli günün kutlanması ve yeni rejimin halka benimsetilmesi sağlanmaya çalışılacaktır.⁴

Cumhuriyet’in 10. yıldönümü kutlamalarına özellikle önem verilmiş; bu nedenle 2305 sayılı “Cumhuriyetin İlanının Onuncu Yıl Dönümünü Kutlama Kanunu” adıyla bir kanun çıkarılarak bayramın büyük bir coşku ile kutlanması için çaba harcanmıştır.⁵

10. yıldönümü kutlamalarından sonra Cumhuriyet’in 15. yıldönümü kutlamaları önem arz etmektedir. Ancak bu kutlamaların özellikle Atatürk’ün hastalığı nedeniyle oldukça sönük geçtiği görülmektedir. Bu nedenle gazetelerde bayram coşkusunun yerini Atatürk ilkelerine bağlılık ve Cumhuriyet ilkelerinden vazgeçmeme gibi konular almıştır.⁶

¹ *Düstur*, Üçüncü Tertip, C. 5, s. 666.

² Bengül Salman Bolat, “Cumhuriyetin İlan Edildiği 29 Ekim Kutlamalarına Toplu Bir Bakış”, *Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi*, (2007), C. I, ATAM Yay., Ankara, 2010, s. 598.

³ *Düstur*, Üçüncü Tertip, C. 6, s. 553.

⁴ Bolat, “a.g.m.”, s. 599.

⁵ *Resmî Gazete*, Sayı: 2437, 26 Haziran 1933; *Düstur*, Üçüncü Tertip, C. 14, 2. Kısım, s. 1531; Kanuna göre kutlamalar 3 gün sürecek ve bu günler resmi tatil olacaktır. Kutlamalarla ilgili illerde komisyonlar oluşturulması ve bunların masraflarının devletçe karşılanması ve bayram süresince kamu hizmetlerinin bazılarında -posta ve telgraf gibi- halka indirimler yapılması kararlaştırılmıştır. Bkz. Nezahat Demirhan, *Cumhuriyetin Onuncu Yılının Türk İnkılap Tarihinde Yeri Önemi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s. 39.

⁶ Bengül Salman Bolat, *Millî Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları 1923-1960*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 208.

Cumhuriyet'in ilanı Rize Vilayeti'nde de çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır.⁷ Özellikle Rize Valiliği tarafından hazırlanan programlar Vilayet Gazetesi aracılığıyla halka duyurulmuş ve bu programlar dahilinde çalışmalar yapılmıştır. Vilayet gazetesinde görüleceği üzere, programlar çerçevesinde törenlerin yeri, tören komiteleri, görevlendirmeler gibi konular halkla paylaşılmış ve halkın bunlara katılımının sağlanması için çaba harcanmıştır.

Cumhuriyet'in 13. Yıldönümü Kutlamaları - 1936

1936 yılı Cumhuriyet Bayramı için günler öncesinden hazırlıklara başlanmıştır. Bu hazırlıklara dair haberler Rize Vilayet Gazetesi'nde ayrıntılı biçimde yer bulmuştur.⁸ Gazetede "*Cumhuriyet Bayramı İçin Hazırlıklar*" başlığıyla yapılacak törenler hakkında bilgi verilmiştir. Vali vekili Ş. Algur'un idaresinde tören komitesi oluşturulduğu; gündüz yapılacak tören ve gece yapılacak balo için hazırlıkların yapıldığı belirtilmiştir.⁹ Gazetede gece için yapılacak eğlenceye önem verildiği kadar başka bazı etkinliklerin de yapılması önerisinde bulunulmuştur. "*Cumhuriyet Bayramı'nda Bir Kupa Maçı Yapılamaz mı?*" başlığıyla yer alan haberde, "*komitenin gerekeni düşündüğü ancak olur da unutulur diye hatırlatma gereği duyulduğu*" ifade edilmekte ve Şarbay (Belediye Başkanı) Mucip Kemal'inin şehir hayatını canlandırmaya yönelik çabalarından bahisle bayram için kupalı bir futbol maçının düzenlenmesinin bu çabalara katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Kupanın değerli olmasına gerek olmadığı maksadın iki taraf oyuncularını arasında bir müsabaka heyecanı canlandırmayı amaçladığı da eklenmiştir.¹⁰

Cumhuriyet Bayramı'nın 13. yıldönümünde bayram kutlamalarının programı da ayrıntılı şekilde verilmiştir. Öncelikle köylerde yapılacak program gazetede yer almıştır. Bu programa göre köy odası, parti ocağı, ilkokul, evler ve köyün en işlek alanı bayraklarla donatılacak ve yeşil dallarla süsleneyecektir. Süslemeler 28 Ekim'de başlayacak ve 30 Ekim akşamına kadar sürecektir. Yöresel oyunlar ve eğlenceler düzenlenecek. Bay-

⁷ Başka illerde yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarıyla ilgili birkaç örnek için bkz. Fevzi Çakmak, "Bursa'da On Beşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 18, 2010/1, s. 87-109; Hamdi Doğan, "Yozgat'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1943)", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume: 6, Issue: 5, May 2013, s. 107-125; Yavuz Haykır-Mehmet Çevik, "Tek Parti Döneminde Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)", *Turkish Studies*, Volume: 9/7, Summer 2014, Ankara, s. 331-377; Mehmet Çevik-Yavuz Haykır, "Elazığ Basınına Göre Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1932)", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 107, Sayı: 211, Ağustos, 2014, s. 195-226.

⁸ *Rize Vilayet Gazetesi*, ilk defa 6 Ağustos 1931 tarihinde yayına başlamış; 1934-36 yılları arasında "*Çoruh*" adıyla yayınlanmış, 1936 sonrası "*Rize*" adını alarak 1942'ye dek yayını sürdürmüştür. Gazete vilayetin resmi yayın organı olup, vilayet ve Türkiye'den haberlerinin yanı sıra dünya haberlerine ve ulusal basından makalelere de yer veren, bölgeye dair bilgilerin bulunabileceği önemli bir gazetedir. Gazetede, gazetenin cumartesi günleri çıktığı; yönetim yerinin Cumhuriyet Halkevi Binası olduğu ve yıllık abone ücretinin 250, tanesinin 5 kuruş olduğu bilgileri mevcuttur.

⁹ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 6, Sayı: 264, 17 Birinciteşrin 1936.

¹⁰ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 6, Sayı: 264, 17 Birinciteşrin 1936.

ramla ilgili duyurular köy delikanlıları tarafından halka duyurulacaktır. Program şöyle devam etmektedir:

“Ulus egemenliğinin kurtuluş ve yükseliş savaşının imgesi olan bu bayram sevinçlerine bütün köy halkı katılacaktır. Birinci teşrinin yirmi dokuzuncu günü saat 9’da bütün köy halkı ve okul talebesi geniş bir alanda toplanacak daha evvel köy ihtiyar heyeti köy odasında oturarak köy halkı yanında bu büyük günün mutluluğu kutlanacaktır. Görüşme bittikten sonra ihtiyar heyeti köylünün toplandığı alana gelerek bütün halkın bayramını kutlayarak okul talebesinin ve bütün halkın hep birden söyleyecekleri 10. yıl Cumhuriyet Marşı ile törene başlanacaktır. Marşın sonunda okul talebelerinden birkaçı Cumhuriyet, birkaçı Cumhuriyet ve devrime ait manzumeler okuyacak, bunlardan sonra, köy öğretmeni veya parti ocak başkanı tarafından devrim ve Cumhuriyet hakkında bir söylev verilecektir. Söylevler bittikten sonra okul talebeleri ve köy delikanlıları sıra ile ihtiyar heyetinin önünden geçeceklerdir. Bu geçitten sonra yine oyun ve eğlencelere devam edilecektir.”¹¹

Programda gece yapılacak etkinliklere de değinilmiştir. Okul, köy odası, parti ocakları ve isteyen evlerin ışıklarla aydınlatılacağı, saat 19’da geniş alanlarda meşaleler yakılarak köy halkının toplanacağı ve Cumhuriyet marşı söylenerek, yöresel gece eğlenceleri yapılacağı belirtilmiştir. 30 Ekim sabahı da yine sözlü oyunlara ve yöresel eğlencelere başlanarak akşama kadar uzatılacağı; bütün bu programın köy ihtiyar heyeti, parti ocak kurulu ve öğretmen tarafından düzenlenip yönetileceği ifade edilmiştir.¹²

Köylerin ardından gazetede Rize il merkezinde yapılacak kutlamalara yer verilmiştir. 28 Ekim günü saat 12’de kaleden top atışıyla bayramın başladığı bildirilecektir. Yakın köylerden halkevlerinin köycülük kollarıyla birlikte atlı ve yaya köylüler çağrılacaktır. 29 Ekim günü saat 9’da halk Cumhuriyet alanında toplanacaktır. Vali, hükümet konağından çıkarken kaleden top atılacak; valilik önündeki her grubun önünden geçerken onlara Cumhuriyet ve Devrim sevgisini besleyecek kısa sözlerle bayramlarını kutlayarak kendine ayrılan yere gidecektir. Ardından tüm öğrencilerin istiklal marşı okumasıyla tören başlayacak; okullardan, parti ve halk evinden birer kişi devrim ve cumhuriyetle ilgili söylev ve şiirler verecektir. Bu bittikten sonra geçit töreni yapılacaktır. Geçit töreninde sırasıyla, subaylar, erler ile ihtiyar gaziler, jandarma, gümrük muhafaza bölüğü, polis, okullar, sporcular, ulusal cemiyetler, çocuk esirgeme, Türk hava, ulusal ekonomik ve artırma kurumları, esnaf cemiyetleri, kayıkçılar birlikleri ellerinde sınıflarını gösteren levhalar ve bayraklarla geçecekler ve onları parti üyeleri, köylü, şehirlî, yaya bütün halk ellerinde parti bayraklarıyla takip edeceklerdir. Emniyet müdürü tarafından görevlendirilen bir

¹¹ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 264, 17 Birinciteşrin 1936.

¹² Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 264, 17 Birinciteşrin 1936.

komiser güvenliği sağlayacaktır.¹³ Geçit resminden sonra şehrin uygun yerlerinde halk kürsüleri¹⁴ kurulacak ve on sekiz yaşını bitirmiş her erkek ve kadın buradan devrime, her alanda yapılan işlere ve Cumhuriyet'e dair söylev verebilecektir. Bu söylevlerin taslağı parti yönetim kurulu tarafından üç kişilik bir komiteye gösterilecek ve onaylandıktan sonra izin verilecektir. Halk kürsülerini yönetme işi Mehmet Mataracı, Mucip Kemalçeri ve Hasan Biber tarafından yönetilecektir.¹⁵ Gece yapılacak etkinliklere gelince, akşam saat 17'de şehir ışıklarla donatılacak, karada denizde kale ve çeşitli yerlerde meşaleler yakılacak ve saat 19'da fener alayına başlanacaktır. Fener alayının güzergahı ve beraberinde yapılacak etkinlikler gazetede şu şekilde verilmiştir:

“İslam Paşa mahallesi ile Gülbahar ve semtlerinden fenerleri ile gelecek olan halk grupları gümrük muhafaza bölüğü, ortaokul ve jandarmalar hükümet konağı önünde toplanacak ve alay düzen aldıktan sonra hep bir ağızdan onuncu yıl, cumhuriyet marşı söylenerek parti ve halkevi önünde gösteriler yapacak ve böylece Eminittin Mahallesi'ne doğru yürüyüp ve köprüden geri dönecek caddeyi takiben askerlik dairesi önünde Tophane Mahallesi'ndeki köprüye kadar gidecek ve oradan dönüştü belediye önünde biraz tevekküfla gösteriler yaptıktan sonra dağılacaklardır. Fener Alayı ile birlikte şenlikler ve eğlenceler devam edecektir. Partiden ve valilikten havai fişekler atılacak, yöresel oyunlar oynanacak, çalgılar çalınacak, kayıkçılar kayıklarıyla denizde meşaleler yakarak sahili dolaşmak suretiyle kara ve deniz fener alayını takip edeceklerdir. Aynı gece parti bahçesinde ve halkevi yanında birçok eğlence tertip edilecek ve halkevi salonunda parti, valilik ve özel kurul tarafından bir balo verilecektir. Balo evveli ayrılmış birkaç komite yanından düzenlenecek ve yönetilecektir.”¹⁶

Bayramın üçüncü gününde güneş doğarken kaleden atılacak toplar ile bayramın sürdüğünün halka duyurulacağı; parti bahçesinde yöresel oyunlara ve çalgılara devam edileceği belirtilmiş ve öğleden sonra saat 15'te Halkspor ile Şarspor arasında bir kupa maçı düzenleneceği ifade edilmiştir. Buradan anlaşıldığına göre, gazetenin sütunlarında daha önce yer alan kupa maçı düzenlenmesi yönündeki istek olumlu karşılanmıştır. Gazetede yer alan bir ilanda Rize Vilayet Gazetesi'nin yalnızca bayrama özel olarak Perşembe günü her zamankinden daha renkli ve resimli olarak çıkarılacağı ve devrimin önemini anlatan yazılarla doldurulacağı özellikle belirtilmiştir. Gece olduğunda Cumhuriyet Sineması'nda halkevi tara-

¹³ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 265, 24 Birinciteşrin 1936.

¹⁴ Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü'nde ilk kez yapılan bir uygulama olan Halk Kürsüleriyle ilgili olarak bkz. Yasemin Doğaner, “Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 9, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayını, Ankara, 2007, s. 131-132.

¹⁵ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 265, 24 Birinciteşrin 1936.

¹⁶ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 265, 24 Birinciteşrin 1936.

findan ücretsiz bir gösteri düzenleneceği de duyurulmuştur.¹⁷ Gazetenin bir başka sayısında İstiklal Okulu öğretmeni Rıza Tahsin Güç tarafından Cumhuriyet'i öven ve onun kazanılmasında çekilen zorlukları anlatan bir yazı ana sayfadan verilmiştir.¹⁸ Gazetenin ana sayfasında "Cumhuriyet'in 13. Yıldönümü" başlığıyla bir yazı ve Atatürk'ün fotoğrafı yer almıştır. "Dursun" imzasıyla çıkan bu yazıda Cumhuriyet'in hangi zorluklarla kazanıldığına değinilmekte ve şöyle denilmektedir:

*"Ey harikalar yaratan (Atatürk) ve Anadolu; ey ruhunda temiz bir iman taşıyan Türk Gençliği; Cumhuriyet yalnız senindir! Sen abideni dikdin, Türk Milleti'ni müstebitler elinden kurtardın, şeceresi bozuk bir hanedanın esiri olamazdın. Taç, Yıldız, Levsüriya, bunları topladın mazinin güflü çukuruna attın."*¹⁹

Yine aynı sayıda Durmuş Türkmenoğlu tarafından Cumhuriyet'in öneme değinen bir başka yazı bulunmaktadır.²⁰

İl Haberleri sütununda "Cumhuriyet Bayramı Nasıl Geçti?" başlığıyla yapılan kutlamalara değinilmiştir. Buna göre bayram günü sabahleyin havanın yağışlı olmasına rağmen büyük bir kalabalık Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmış ve saat 11'de kaleden top atışıyla törene başlanmıştır. Valinin gelmesiyle birlikte okul öğrencilerinden birkaç çocuk şiir okumuş, ancak bu sırada yağmurun şiddetlenmesiyle geçit resmi hızlıca yapılmış-

¹⁷ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 265, 24 Birinciteşrin 1936.

¹⁸ "Asırlardan beri göğsüme yapışmış gibi duran başımın göklere kalktığı ve göklerin bağırma boşandığı gün. En korkunç bir tarihin sırtlan dişlerini Türk'ün sevgili vücuduna sapladığı günlerde ve neticesinde zafer ve bundan doğan da Cumhuriyet. İnönü bir dikiliş, Sakarya bir direnme, Kocatepe bir vuruştur. Düşmanın gözleri İnönü'de hayretle açıldı; Sakarya'da dehşetle kamaştı ve Kocatepe'de ayıldı, kör oldu. Lozan'da ise bir tek insanın karşısında sustu ve pes dedi. İsmet İnönü; Lozan Kahramanı ve Lord Curzonların, Venizelosların galibi ve Türk'ün İstiklal müjdesini Türk'e getiren yüce adam ve bunların hepsinden doğar genç bir Cumhuriyet. İşte biz bu karanlık ve sıkıntılı gecelerden sonra Cumhuriyet gibi nurlu bir sabaha 29 birinciteşrinde kavuştuk. Artık bu sızı ve dakikalardan sonra Türklük yıllardan beri aradığı idaresini bulmuş ve Atatürk gibi bütün cihanın yetiştirmedeği ve bir daha yetiştirmeyeceği yüce insanı kendine başkan yaparak bütün dünya milletlerinin en üst seviyesine çıkmak için ant içmiştir. İşte bugün de o günün 13. yıldönümünü kutluyoruz. Bu bayram hepimiz için kutlu ve mutlu olsun. Biz bu mutlu tarihe kavuşuncaya kadar çekilen ızdırıp ve acılar; katlanan sıkıntı ve zorluklar göğüs gerilen zulüm ve işkenceler asilane bir vakarla önlenen ve kırılan kahpece saldırılar ve bütün bunlara karşı ulusça savaşımızın heyecanını hala benliğimizde duyuyoruz ve yine biz Türkler yurdumuzu, ulusumuzu, benliğimizi kurtulmuş görmek istiklal zevkini hissetmekten duyduğumuz kıvançla bu kutsal günü kalbimizde yaşatır ve her yıl bugünü büyük törenle kutlarken bize bu günleri kazandıran büyükleri ve bu yolda canlarını esirgemeyen aziz şehitleri saygı ile selamlıyoruz." Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 266, 29 Birinciteşrin 1936.

¹⁹ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 266, 29 Birinciteşrin 1936.

²⁰ "Arkadaşlar! Bu gün Cumhuriyetimizin 13. yıldönümünü sevinç ve neşe içerisinde kutluyoruz. Bu günün kıymetini, büyüklüğünü, bu günün ne demek olduğunu anlamak için başımızı biraz maziye doğru çevirmek yerinde olur. Köylü eker biçer toprak ve mahsulünü götürür güya kendisinin hamisi olan birtakım madrabazlara bırakırdı. Buna mukabil de efendisinden birkaç arşın alacalı basma, bir çift pabuç, yağ, şeker gibi öteberi alırdı, fakat bu aldığı şeyler sattığından çok üstün gelir ve zavallı köylü yuvasına borçlu olarak dönerdi. Dert bununla da bitmez. Bu eşya ile beraber köyüne dönen köylü biraz rahat oturayım derken eşkıyalar basar köyü soyar ve adamcağızın da eşyalarını alıp götürürlerdi. İşte Türk köylüsünün elim ve feci vaziyeti... Bu gün her şeyden evvel Türk köylüsü, Türk işçisi kurtulmuştur... Yapılan inkılaplar saymakla bitmez." Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 266, 29 Birinciteşrin 1936.

tır. Yağmurun kesilmesiyle birlikte güneşli bir havada Şarspor ve Halkspor arasında karşılaşma başlamış; halkın yoğun ilgisiyle birlikte müsabaka Şarspor'un 3-0 yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Müsabaka için konulan Cumhuriyet kupasını Halkspor kazanmış; voleybol müsabakası ise bayramın ikinci gününe ertelenmiştir. Ertesi gün düzenlenen voleybol maçını Şarspor kazanarak kupayı almıştır.²¹

Cumhuriyet'in 14. Yıldönümü Kutlamaları - 1937

1937 yılı Cumhuriyet Bayramı, *Rize Vilayet Gazetesi*'nde "Büyük Türk Ulusü Büyük Bayramınız Kutlu Olsun" başlığıyla verilmiştir. Başmakalede, 14. yıldönümünün kutlandığı bu bayramın Türk ulusu için ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmış; Atatürk'ün dehası sayesinde cehaletin ve taassubun yok edildiği ve 14 yıl içinde gençlik ve kültür hayatının tam anlamıyla kurulduğu belirtilmiştir. Ülkede dünyayı hayrete bırakacak devrimler yapıldığı; dün Türk'e ölmüş gözyle bakanların bugün karşılında sağlam bir idare buldukları ifade edilmiştir.²²

Yine aynı sayıda "Rize'de Cumhuriyet'in 14. Yıldönümü Parlak Bir Surette Kutlandı" başlığı altında Cumhuriyet Bayramı yıldönümü kutlamaları hakkında bilgi verilmiştir. Törende Cumhuriyet Meydanı'na jandarma, polis kıtaları ile ortaokul ve Kurtuluş, İstiklal, Cumhuriyet ve Gülbahar ilkokulları öğrencileri, davetli köylüler ve halk hazır bulunmuştur. Saat 10'a doğru Vali Nuri Türkkkan önce alanda hazır bulunan ilkokulları tek tek selamlamış ve onlara Atatürk'ün gençliğe emanet ettiği Cumhuriyet'e sahip çıkmaları yönünde bir konuşma yaparak eşiyile birlikte tribündeki yerlerine geçmiştir. Gazeteden anlaşıldığı üzere tören son derece muntazam geçmiş ve özellikle İstiklal Okulu başöğretmeni ile ortaokul beden öğretmeninin konuşmaları çok alkış almıştır. Teğmen Hamdi Alkan komutasındaki jandarma birliklerinin yekpare bir kütle halinde geçişi, ortaokul kız öğrencilerinin okuduğu Gençlik Marşı, Kurtuluş İlkokulu'nun Atatürk büstü taşıyan arabası, İstiklal ilkokulunun çiçeklerden yapılmış 14. yıl tablosu ve bisikletli gençler herkes tarafından çokça alkışlanmış ve tören tam bir düzen ve coşku içinde geçmiştir.²³ Gazetenin bir sonraki sayısında Cumhuriyet'in 14. yılı münasebetiyle vali Nuri Türkkkan tarafından Atatürk'e çekilen tebrik telgrafına karşılık olarak Atatürk, Başvekil Celal Bayar, Büyük Millet Meclisi Başkanı Abdulhalık Renda ve Dahiliye Vekili-Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Şükrü Kaya tarafından çekilen iltifat telgrafları ana sayfada "Büyük Bir İltifat" başlığıyla verilmiştir.²⁴

Cumhuriyetin 15. Yıldönümü Kutlamaları - 1938

Cumhuriyet'in 15. yıldönümü diğerleri arasında farklı bir yere sahip olmuştur. Atatürk'ün vefatının hemen öncesine denk gelmesi bakımından

²¹ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 6, Sayı: 267, 7 İkcinciteşrin 1936.

²² *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 7, Sayı: 316, 30 Birinciteşrin 1937.

²³ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 7, Sayı: 316, 30 Birinciteşrin 1937.

²⁴ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 7, Sayı: 317, 6 İkcinciteşrin 1937.

bu yıldönümü kutlamaları diğerlerine nazaran sönük geçmiştir. Vilayet Gazetesi'nden bu yıldönümünde yaşanan burukluğu anlamak mümkündür. Atatürk'ün fotoğrafının yer aldığı gazetede "En Büyük Bayram" başlığıyla Saffet Tunay tarafından kaleme alınan yazıda Cumhuriyet'e uzanan süreçte yaşananlar anlatılarak Atatürk'e duyulan minnet ve sevgi dile getirilmiştir. Gazetede Atatürk'ün rahatsızlığıyla ilgili son resmi tebliğ ve rapor gazeteden verilmiştir.²⁵ *Vilayet Haberleri* sütununda yer alan bayram programı şöyledir:

1- *Bütün daire ve müesseseler 28.10.938 günü saat 12'den 30.10.938 günü akşamına kadar tatildir. Şehirde bütün dükkan ve mağazalar da 29.10.938 günü sabahından saat 12'ye kadar kapalıdır.*

2- *Daireler, müesseseler, dükkanlar ve evler bayramın şerefi ile mütenasip bir şekilde bayraklar ile yeşillikler ile ve geceleri fener ile süslenecektir.*

3- *Bayramın birinci günü vilayet makamındaki kabul resmi saat 10'da başlayacaktır. Bayramlaşma ve tebrikler teşrifat sırası ile dir.*

4- *Asker, jandarma ve okullar Cumhuriyet alanının krokide gösterilen yerlerini saat 10'da almış bulanacaklardır.*

5- *Vilayette yapılacak tebrikleri bitirenler Cumhuriyet alanındaki ve kroki gösterilen yerleri alacaktır.*

6- *Kabul resminin sonu alınınca Vali, yanında Askeri Komutanı olduğu halde Cumhuriyet alanına gidecek ve orada hazır bulunanların bayramlarını kutlayarak tribündeki yerini alacaklardır.*

7- *Valinin yerini almasıyla beraber bando İstiklal Marşı'nı çalacaktır.*

8- *Öğretmen Nevzat Birkan ve Jimnastik Öğretmeni Mehmet Özgen taraflarından Cumhuriyet ve bayram konusu üzerinde birer söylev verilecektir.*

9- *Söylevden sonra geçit resmi yapılacaktır.*

10- *Geçit resminden sonra tören bitmiş sayılacaktır.*

11- *30.10.938 günü öğleden sonra saat 15'de ve spor alanında Rize Sporcuları tarafından bir spor gösterisi tertip edilecektir.*²⁶

Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla okullarda yapılan hazırlıklar sırasında "bayram coşkusuyla uygun düşecek bir gösteri yapılabilmesi için" çocukların "bu coşkunlukla uygun" şekilde giydirilmesi konusunda başkanlığını albay eşi Seza Türkan hanımefendinin yaptığı bir komite teşkil

²⁵ "Reisicumhur Atatürk'ün Rahatsızlıkları Hakkındaki Son Resmi Tebliğ Ve Rapor: İstanbul: 23-10-938, Riyaseti Cumhur Umumi Katipliğinden: 1- Reisicumhur Atatürk'ün sıhhi vaziyetleri hakkında müdavi ve müşavir tabipleri tarafından bu akşam saat 20'de verilen rapor ikinci maddededir. 2- Bir hafta evvel zuhur eden arazlar tamamile geçmiştir. Nabız muntazam kuvvetli 80 teneffüs 19 hararet derecesi 36-8'dir. Hastalık normal seyrine avdet etmiş ve günlük tebliğ neşrine lüzum kalmamıştır. Müdavi doktorlar: Dr. Neşet Ömer İrdelp, Dr. M. Kemal Öke, Dr. Nihat Reşat Belger, Dr. Akıl Muhtar Özden, Dr. Hayrullah Diker, Dr. Süreyya Hidayet Serter, Dr. Abravaya Marmaralı, Dr. Mehmet Kamil Berk." *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 8, Sayı: 368, 29 Birinciteşrin 1938.

²⁶ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 8, Sayı: 368, 29 Birinciteşrin 1938.

edilerek çocuklara yardımlarda bulunulmuştur. Yine halkın destekleriyle 265 lira ve halkevinin yardım kolundan 50 lira ile toplam 197 yoksul çocuk sevindirilerek bayrama layık biçimde onların da törenlere katılması sağlanmıştır.²⁷ Gazetede F. Hulusi Demirelli tarafından yazılan *15. Yıl* ve Hemşinin Mollaveis Köyü'nden Memet Hakkıoğlu tarafından yazılan *Cumhuriyet Destanı* adlı şiirlere yer verilmiştir.²⁸ Vilayet Gazetesi'nin bir sonraki sayısında yıldönümü töreninin nasıl kutlandığına ilişkin şu haber yer almaktadır:

“Cumhuriyet’in 15. yıl bayramı geçen Cumartesi günü program dairisinde kutlanmıştır. O gün saat 10’da Vilayet Makamı’nda tebriklerin kabulünden sonra saat 10.30’da sayın valimiz Bay Nuri Türkkân yanlarında Şube Reisi Yarbay Mucip Sözen ve diğer subaylar olduğu halde hükümet ve parti önündeki Cumhuriyet Meydanı’na gelmişler ve bando ile müfrezeler ve mektepler ve halk tarafından selamlanmışlardır. Sayın Valimiz bu selamlara mukabele ve halka Cumhuriyet Bayramını tebrik ettikten sonra ortadaki halk kürsüsüne çıkarak bir nutuk vermişlerdir. Nutuklarında bayramı kutladıktan ve Atatürk’ü ve halkı selamladıktan sonra Cumhuriyetin, millete kavuşturduğu refah ve saadeti izah ile Cumhuriyetin ve rejiminin millet ve hükümetçe her vakit sadakat ve metanetle muhafaza ve müdafaa olunacağı ve Cumhuriyetin ilelebet yaşayacağını ve yaşatılacağını beyan eylemişler ve bu hususta bütün halkın ve gençlerin ahd ve andını alarak şiddetle alkışlanmışlardır. Valimizden sonra İstiklal okulu Başöğretmeni Nevzat Birkan ve ortaokul beden terbiyesi öğretmeni Mehmet Özgen ve en sonra Vilayet Salahiyetli C.M. Umumisi Bay Haydar Onat birer nutuk söylemişlerdir. Valimizin nutuklarını ve noktayı nazarlarını teyid eden ve alkışlanan bu nutuklardan sonra geçit resmi başlamıştır. Valimiz tribünde sayın eşleri bayanla ve vilayet erkanı ve subaylarla birlikte jandarma ve polis müfrezeleri ile orta ve ilkokullar talebelerinin geçişlerine takip ederek selamlamışlar ve bilhassa küçük mektepliler alkışlamışlardır. Geçit resminden sonra spor alanında Rize sporcuları bir maç yapmışlardır.”²⁹

Cumhuriyet’in 16. Yıldönümü Kutlamaları - 1939

Cumhuriyet’in 16. yıldönümünün bu yıl *“her senekinden daha ışıklı ve parlak”* kutlanacağını beyan edildiği Vilayet Gazetesi’nde, bu çerçevede Çocuk Esirgeme Kurumu’nca Cumhuriyet Bayramı’nda 100 fakir öğrencinin baştan ayağa giydirildiği haberi yer almaktadır.³⁰ Bayram programı gazetede ayrıntılı şekilde verilmiştir. Programa göre bütün daireler, dük-

²⁷ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 8, Sayı: 368, 29 Birinciteşrin 1938.

²⁸ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 8, Sayı: 368, 29 Birinciteşrin 1938.

²⁹ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 8, Sayı: 369, 5 İkinciteşrin 1938.

³⁰ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 9, Sayı: 417, 21 Birinciteşrin 1939.

kanlar ve evler bayram şerefine süslenecektir. Vilayetteki resmi kabul töreni ve bayramlaşmanın düzeninden seferberlik memuru Tevfik Yüksel sorumludur. Valinin tören alanına gelmesinden sonra İstiklal Marşı çalınacak ve okul öğrencilerinin şiirlerinden sonra resmigeçit yapılacaktır. 19 Ekim gecesini saat 18'den 20'ye kadar denizde ve karada fener alayları düzenlenecektir. Karada yapılan fener alayı ortaokuldan başlayıp Cumhuriyet Meydanı'nda bitecektir. Program çerçevesinde halkevinde bir balo düzenlenmesi; 30 Ekim günü kayıkçılar arasında kayık yarışları yapılması; spor müsabakaları düzenlenmesi ve Halkevi Binası'nda Ateş Piyesi'nin sergilenmesi planlanmıştır. Programın önceki yıllarda yayınlanan programlar ile hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.³¹

Gazetenin bir sonraki sayısı kırmızı renk başlıkla yayınlanmıştır. Ana sayfada yer alan yazıda;

“Aziz Atamızın ulu ruhuna, Türk'ün makus taliini yenen kudretli Milli Şef İsmet İnönü'ye, şeflerinin izinde ve peşinde yürüyerek Türk istiklali, Türk vatanı için canlarını veren kahramanların temiz ruhlarına tarihin ilk tanıdığı bugünün dünyasının çalışkan ve varlıklı yarınki beşeriyetin en ünlüsü Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, İnkılapçı, Laik Türk Milleti'ne ve evlatlarına...”

teşekkür edilmiştir. Hemen altında büyük puntolarla *“Saygı ve Sevgilerimizle Bu Milli Bayram Kutlu Olsun”* yazmakta ve sağ tarafta çerçeve içinde *“Milli Şefimiz İsmet İnönü”* ibaresiyle büyük bir fotoğraf bulunmaktadır.³² Gazetenin dört sayfası tamamen 16. yılında Cumhuriyet'in geçirmiş olduğu evrelere, zorluklara, Cumhuriyet'in harici siyaseti, adliyesi ve milli müdafaa ve ordunun durumuna dair yazılara ayrılmıştır. Bu sayfalarda Atatürk'ün ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın fotoğrafları da yer almaktadır.³³ Gazetenin sonraki sayısında *“Vilayet Haberleri”* sütununda Cumhuriyet Bayramı nedeniyle valiye gönderilen teşekkür telgraflarına yer verilmiştir. Ayrıca Ankara'da ve yurt genelinde Cumhuriyet Bayramı'nın kutlandığına ilişkin haberler bulunmaktadır.³⁴

Cumhuriyet'in 17. Yıldönümü Kutlamaları - 1940

Cumhuriyet'in 17. yıldönümü kutlamalarının bütün yurttaki olduğu gibi Rize'de de coşkulu şekilde kutlanmıştır. 17. yıldönümü kutlamalarının bir önceki yıldan pek de farklı olmadığı görülmektedir. Bu programda farklı olarak bayramın başladığının ve bittiğinin bir top atışıyla duyurulacağı belirtilmiştir. Önceki yıllarda olduğu gibi yine dükkanlar kapatılacak ve her yer ışıklarla süslenecektir. Vali Konağı'nda yapılacak kabul törenini

³¹ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 9, Sayı: 417, 21 Birinciteşrin 1939.

³² Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 9, Sayı: 418, 28 Birinciteşrin 1939.

³³ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 9, Sayı: 418, 28 Birinciteşrin 1939.

³⁴ İsmet İnönü, TBMM Reisi A. Renda, CHP Genel Sekreteri Erzurum Mebusu Dr. A.F. Tüzer ve Ali Çetinkaya'nın telgrafları yer almaktadır. Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 9, Sayı: 419, 4 İkinciteşrin 1939.

düzenleme görevi yine seferberlik müdürü Tevfik Yüksel tarafından idare edilecektir.³⁵ Bu programın önceliklere göre daha detaylı olduğu ve her bir görevin kimin tarafından idare edileceğinin belirlendiği görülmektedir. Meydanda yapılacak geçit resmine ortaokul jimnastik öğretmeni, baş komiser ve merkez jandarma komutanı ile Teğmen Cevdet'in nezaret etmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca yeni bir uygulama olarak Valinin tribünde yerini alması ve kaleden top atışından sonra meydana dikilecek serene Gençlik Teşkilatı tarafından seçilecek bir sporcu tarafından bayrak çekilmesi uygun görülmüştür.³⁶ Yine programa göre, bayram süresince saat 12'den itibaren şehre cereyan verileceği ve halkevi hoparlörü aracılığıyla Türk Cumhuriyeti ve inkılabı hakkında konferanslar verilecektir. Ayrıca bayramın son günü meydanlarda halk eğlencesine devam edilecek; saat 15.30'da sporcular tarafından maç yapılacak; hoparlörler vasıtası ile neşriyat yapılacak ve gece saat 19'da Halkevi Temsil Kolu tarafından bir müsamereler verilecektir. Programda düzenleme komitelerinin kimlerden oluşacağı da verilmiştir. Buna göre komiteler şu şekilde belirlenmiştir:

“Süsleme ve Donatma Komitesi: Belediye Reisi Hasan Biber, Jandarma Bölük Komutanı Niyazi Kazanoğlu, Emniyet Amiri yerine Serkomiser Memedali Bükülmez, Liman Reisi, Encümen Azası Sabri Kolçak, Nafla Fen Memuru İhsan Okan, Kayıkçılar Reisi Ali Osman Berk.

Konferans ve Neşriyat Komitesi: Ortaokul Türkçe Öğretmeni Ahmet Morgül, Kurtuluş Başöğretmeni Ziya Işıkdemir, İstiklal Başöğretmeni Nevzat Birkan, Matbaacı Mustafa Çavuş.

Spor ve Temsil: Halkevi İdare Heyeti temsil ve spor komiteleri, Öğretmen Nevzat Birkan, Öğretmen Ziya Işıkdemir.

Balo Komitesi: Hakim Bayan İffet, Kabile Raiife Perim, Öğretmen Fevziye Perim, Operatör Süreyya Saruhan, Eczacı Murat Arayıcı, Köy Bürosu M. Rifki Ertan.

Merasim ve Geçit Resmi Komitesi: Jandarma Tabur Komutanı, Ortaokul Direktörü Enver Kayadeniz, Emniyet Amiri Ziya, Nafla Müdürü, Teğmen Cevdet.³⁷

Vilayet Gazetesi'nin bir sonraki sayısında komitelerin bayramın neşe ve sevinç içinde geçirilmesi amacıyla “*hummalı bir şekilde*” çalışmalarına devam ettikleri belirtilmiştir.³⁸ Vilayet Gazetesi dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Başbakan Refik Saydam'ın fotoğraflarını yayınlamış ve Saydam'ın radyo konuşmasını kendi sütunlarından olduğu gibi okuyucularına aktarmıştır.³⁹ Ayrıca Kurtuluş Okulu başöğretmeni ve aynı zamanda Vilayet Gazetesi başyazarı olan Ziya Işıkdemir tarafından yazılan bir

³⁵ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 468, 19 Birinciteşrin 1940.

³⁶ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 468, 19 Birinciteşrin 1940.

³⁷ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 468, 19 Birinciteşrin 1940.

³⁸ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 469, 26 Birinciteşrin 1940.

³⁹ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 470, 9 İkinciteşrin 1940.

makaleye yer verilmiştir. “Cumhuriyetimiz 18 yaşına girdi” başlıklı bu makalede Cumhuriyet’in 17 yıllık geçmişinden bahsedilerek bunun büyük bir eser olduğuna vurgu yapılmıştır. Işıkdemir, Cumhuriyet’i bir sevgiliye benzetmiş ve “Onu kıskanmak ve sakınmak varlığımızın sırrı anahtardır.” şeklinde bir yorum yapmıştır.⁴⁰ Ziya Işıkdemir’in 10 Kasım 1940 Atatürk’ün ölüm yıldönümüyle ilgili de bir yazısı bulunmaktadır. Bu yazıda, “Ne Dara, ne İskender, ne Sezar, ne Atilla ve Napolyon onun katına erişebilecek birer eser sahibi değildirlir.” sözleriyle Atatürk’ten övgüyle bahseden Işıkdemir yazısına aynı övgülerle şöyle devam etmektedir:

“Atatürk’ün nurlu varlığı karşısında da, onu tariften, tayinden aciz kalan bütün beşeriyet, lâl ve ebkem duruyor. Ona bir peygamber mi diyeceğiz? Ona koruyucu melek vasfını mı vereceğiz? Hayır. O değil, bu değil. Atatürk, beşeriyet tarihinde nev’i şahsına münhasır kalacak bir deha, insanlığın akıl erdiremeyeceği bir iradedir. Atatürk içinden yetiştiği Türk Milleti’nin muhassalası ve ebedilik sırrına ermiş bir kudretidir. Bu kudret yaşıyor. Ölmemiştir, ölmedi ve ölmeyecektir.”⁴¹

Gerek Işıkdemir’in yazısından gerekse gazetede yer alan haberlerden anlaşılacağı üzere Cumhuriyet Bayramı kutlamaları aynı şekilde coşku içinde geçmiştir. Atatürk’ün ölümünden sonra kutlamaların buruk da olsa yapıldığı görülmekte; özellikle gazetede Atatürk’e ve onun kurduğu Cumhuriyet’e ait övgü dolu yazılara rastlanmaktadır.

Cumhuriyet’in 18. Yıldönümü Kutlamaları - 1941

Cumhuriyet’in 18. yıldönümü yaklaşırken her yıl bütün yurttan olduğu gibi Rize’de de layık olduğu şekilde kutlanması için hazırlıkların başladığı belirtilmiş ve gazete “Şeker Bayramı tatili nedeniyle” gelecek sayının yayınlanmayacağını duyurarak okuyuculardan özür dilemiştir.⁴² Bu sayıda Ziya Işıkdemir, “İlkteşrinin Milli Manası” başlıklı makalesinde Atatürk’ün 1927 yılındaki nutkuna vurgu yaparak Türk gençliğinin onun yolundan yürüyeceğini ve “kafasında ve gönlünde taşıdığı milli imanla ileri hayatımızın zamin ve kefilisi” olduğunu yazmaktadır.⁴³ Bir sonraki sayıda “Türk Gençliği, Atatürk Cumhuriyeti sana emanet etti” şeklinde bir başlık kullanılmış ve hemen altında “İnönü, Türk Birliği’nin ta kendisidir” ibaresiyle bir fotoğrafına ve yine Ziya Işıkdemir’in “Cumhuriyetimiz ondokuz yaşına girerken” başlığıyla bir yazısına yer verilmiştir. Bu yazıda özellikle Milli Şef İnönü’ye övgüler yapıldığı görülür. Aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı yılları olması nedeniyle yazıda Türkiye’nin bu savaştan uzak kalmasının da bir başarı olduğuna dikkat çekilmektedir. Işıkdemir bu başarıyı şöyle ifade ediyor:

⁴⁰ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 470, 9 İnkinciteşrin 1940.

⁴¹ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 471, 16 İnkinciteşrin 1940.

⁴² Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 518, 18 Birinciteşrin 1941 (1941 senesinde gazete 11. yılına girmesine rağmen bundan sonraki yıllarda yanlış şekilde 10. yıl yazılmıştır.)

⁴³ Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 518, 18 Birinciteşrin 1941.

“Birçok çağlarda gafletten olacak iyi bulduğumuz iyi yaptığımız her keyfiyet ve işi başka milletlere bırakmış ve bizden evvel ileri hamle yapan milletlerin bazicesi olmuştuk. Artık bunlara meydan vermenin ihtimali kalmamıştır. 18 yıllık tecrübe bunu bize sarahatla anlatmıştır. İstikbali emin, istiklali müemmen bir millet olarak bütün dünyaya hayat verişimizin bir neticesi de bugünkü durumumuzdur. Dünya yanıp kavruluyor. Ateş bizi sarmadan yakmadan etrafımızda dolaşüyor...”⁴⁴

“Cumhuriyet Bayramımız Coşkun Tezahüratla Kutlandı” başlıklı haberde mevcut program dahilinde yapılan tören hakkında bilgi verilmiştir. Resmi ziyaretlerden sonra top atışıyla ev ardından okunan İstiklal Marşı ile törene geçilmiştir. Kürsüye gelen Ortaokul Öğretmeni Ahmet Morgül, okul öğrencileri Nüzhet Biber ve Ziya Işıkdemir tarafından şiirler okunmuştur. Geçit resmi büyük bir düzen içinde gerçekleştirilmiştir. Gazetede, Ulus Gazetesi’nden alınan Milli Mücadele ve Cumhuriyet’in ilanına giden süreci anlatan uzunca bir yazıya ve Burhan Belge’nin kaleme aldığı “Cumhuriyet” başlıklı bir başka yazıya yer verilmiştir.⁴⁵

Sonuç

1924 yılından itibaren Cumhuriyet Bayramı ülke genelinde büyük bir coşku içerisinde kutlanmaya başlamıştır. Rize Vilayeti’nde tıpkı diğer illerdeki gibi, Cumhuriyet Bayramı törenleri başta halkın, öğrencilerin, askerlerin, halkevi ve partinin, esnaf kuruluşlarının ve kamu görevlilerinin katılımıyla kutlanmıştır. Vilayet Gazetesi’nin 1936 yılından sonraki sayılarına Cumhuriyet Bayramı kutlama törenlerine ait bilgiler bulunmaktadır. Genelde her yıldönümünde birbirine çok benzeyen kutlama programlarının uygulandığı görülmektedir. Özellikle 15. yıldönümü olan 1938 yılı kutlamaların daha geniş kapsamlı olduğu söylenebilir. Törenlerin başlıca amacı Cumhuriyet rejimini halka benimsetmektir. Bu noktada gerek Cumhuriyet Halk Partisi gerekse Halkevi, milli ülküyü yaşatmak ve halkın milli birliğini sağlamak noktasında törenlerin düzenlenmesinde aktif şekilde hareket etmişlerdir. Bunun yanı sıra hemen her yıldönümünde resmi erkanın yanı sıra öğrenciler şiirler okumuş; halkın katılımını sağlamak amacıyla oyunlar, fener alayları, müsamereler ve spor karşılaşmaları düzenlenmiştir. Böylece törenlerin sadece resmi boyutta kalmayıp halk tarafından birer sosyal aktivite halinde algılanmasına çalışılmıştır. Cumhuriyet Bayramı yıldönümlerinde gazetede çıkan yazılara dikkat edildiğinde bunların Türk Milleti’nin gücüne, kültürüne, tarihine atıfta bulunan ve özellikle Cumhuriyet’in önemine işaret eden yazılar olduğu görülmektedir.

Kaynaklar

Resmi Yayınlar

Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt: 5, Cilt: 6, Cilt: 14.

Resmi Gazete, Sayı: 2437, 26 Haziran 1933.

⁴⁴ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 10, Sayı: 519, 29 Birinciteşrin 1941.

⁴⁵ *Rize Vilayet Gazetesi*, Yıl: 10, Sayı: 519, 29 Birinciteşrin 1941.

Kitap ve Makaleler

BOLAT, Bengül Salman: “Cumhuriyet’in İlan Edildiği 29 Ekim Kutlamalarına Toplu Bir Bakış”, *Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi (2007)*, Cilt: I, ATAM Yayınları, Ankara, 2010.

BOLAT, Bengül Salman: *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları 1923-1960*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

ÇAKMAK, Fevzi: “Bursa’da On Beşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 18, 2010/1.

ÇEVİK, Mehmet - HAYKIR, Yavuz: “Elazığ Basınına Göre Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Elazığ’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1932)”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 107, Sayı: 211, Ağustos, 2014.

DEMİRHAN, Nezahat: *Cumhuriyet’in Onuncu Yılında Türk İnkılap Tarihinde Yeri Önemi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.

DOĞAN, Hamdi: “Yozgat’ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1943)”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume: 6, Issue: 5, May 2013.

DOĞANER, Yasemin: “Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 9, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.

HAYKIR, Yavuz - ÇEVİK, Mehmet: “Tek Parti Döneminde Elazığ’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)”, *Turkish Studies*, Volume: 9/7, Summer, 2014, Ankara, 2014.

Sürelî Yayınlar

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 264, 17 Birinciteşrin 1936.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 265, 24 Birinciteşrin 1936.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 266, 29 Birinciteşrin 1936.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 267, 7 İkinciteşrin 1936.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 316, 30 Birinciteşrin 1937.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 317, 6 İkinciteşrin 1937.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 8, Sayı: 368, 29 Birinciteşrin 1938.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 8, Sayı: 369, 5 İkinciteşrin 1938.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 9, Sayı: 417, 21 Birinciteşrin 1939.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 9, Sayı: 418, 28 Birinciteşrin 1939.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 9, Sayı: 419, 4 İkinciteşrin 1939.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 468, 19 Birinciteşrin 1940.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 469, 26 Birinciteşrin 1940.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 470, 9 İkinciteşrin 1940.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 471, 16 İkinciteşrin, 1940.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 518, 18 Birinciteşrin 1941.

Rize Vilayet Gazetesi, Yıl: 10, Sayı: 519, 29 Birinciteşrin 1941.

Sürelî Yayınlardan Örnekler

Yıllık aboneli:
250, tanesi (5) Ku.
Faydalı yazılara
sayfalarınız açıktır.
Basılmayan yazılar
geri verilmez.

RİZE

Yıl: 6 Sayı: 266
Adresi: Rize:
Rize Gazetesi
Yönetim yeri:
Cumhuriyet
caddesinde
No. 4

İLK ÇIKIŞI: 6 AĞUSTOS 1931

☛ Cumartesi günleri çıkar. İl. Gazetesidir. ☛

Cumhuriyet Bayramınız Kutlu Olsun

Cumhuriyetin 13 üncü YIL DÖNÜMÜ

Yurttaş, bugün damarlarında Türk kanı dolaşan bir ulusun felâketli günlerden sonra kurduğu Cumhuriyetin 13 üncü yıl dönümünü kutluyoruz.

Ulus zafere den zafere koşturan ve düğmanı aziz topraklarımızdan koğan, 13 sene evvel munkariz bir imparatorluğun yerine sarsılmaz bir imanla yeni bir devlet temeli kuran işte bu (Cumhuriyet) oldu.

13 sene evvel bugün Doğudan Batıya doğru yükselen bir güneş; karanlık dehşetlerde yaşayan Türk ulusunu bugün nûre kavuşturdu.

Ey harikalar yaratan (ATATÜRK) ve Anadolu; ey ruhunda temiz bir iman taşıyan Türk gençliği; Cumhuriyet yalnız senindir! sen abideni dikdin, Türk milletini müstebitler elinden kurtardın, şeceresi bozuk bir hanedanın esiri olamazdın. Taç, Yıldız, Levşüriya; bunları topladın, mazinin güflü çukuruna attın. Tekkeyi kapattın. Medreseleri tarihe gömdün, Fesi yırttın, Arap harflerini attın; bunların yerine yaşamak öğreten Mektepleri açtın. Medeniyet kisvesini geydin, küflü itikatlarını tarihin yaprakları arasına gömdün, yerine yeni nesle layık olduğu kıymeti verdin.

Sarp tepelerde, yalçın kayalıklarda kan dökererek çarpış-

*Türk Ulusunu Mutlu Günlere Kavuşturan Cumur
Başkanımız Kamâl Atatürk*

dıktan sonra Cumhuriyeti işte böyle kurdun. İnönü; Dumlupınar, Sakarya, muharebelerinin tarihini kanlarla yazan şehit kemikleri üzerinde Cumhuriyetin temelini kurdun. Bu kurumu dünyada hiç bir kuvvet yıka-

miyacaktır.

Ey ulus bu büyük günü kutlularken mazinin at edilmez günlerini daima gözününe tut ve bugünün büyüklüğünü taktir ederek bugüne caadan sarıl.

Duru

Rize Vilayet Gazetesi'nin Cumhuriyet'in 13. yıldönümü kutlamaları başlıklı yazısı

199

217_Gulsah_Kurt_Guveloglu.indd 15

31.08.2015 11:24:33

Sürelî Yayınlardan Örnekler

28 İnci Teşrin 1939

Yıllık abonesi:
250, tanesi (5) Ku.
Faydalı yazılara
sayfalarımız açıktır.
Basılmıyan yazılar
geri verilmez.

RİZE

İLK ÇIKIŞI: 6 AĞUSTOS 1931

Yıl: 9 Sayı: 418

Adresi: Rize:
Rize Gazetesi
Yönetim yeri:
Cumuriyet
Halkevi
binasında

Cumartesi günleri çıkar. Vilâyet Gazetesidir.

Cümhuriyetimiz, bu gün 16 ıncı yılını idrâk etmiş bulunuyor.

Mukaddes Türk inkılâbını ve bu günümüzü yaratan aziz Atamızın ulu ruhuna.. Türkün makûs taliini de yenen kudretli Milli Şef İsmet İnönüne..

Şeflerinin izinde ve peşinde yürüyerek Türk istiklâli, Türk vatanı için canlarını veren kahramanların temiz ruhlarına..

Tarihin ilk tanıdığı... bu günün dünyasının en çalışkan ve varlıklı.. yarıncı beşeriyetin en ünlüsü Cümhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, inkılâpçı, Lâik Türk milletine ve evlatlarına

MİLLİ ŞEFİMİZ İSMET İNÖNÜ

SAYGI ve SEVGİLERİMİZLE BU MİLLİ BAYRAM KUTLU OLSUN

Rize Vilayet Gazetesi'nin Cumhuriyet'in 16. yıldönümü kutlamaları başlıklı yazısı